

ALBINA CARPAȚILOR.



Apare 1 cölă și jumătate pe săptămână. ABONAMENTUL pentru Austro-Ungaria: pe an 8 fl., pe 6 luni 4 fl. 40 cr., pe 3 luni 2 fl. 40 cr.; pentru România: pe an 20 lei, pe 6 luni 11 lei, pe 3 luni 6 lei. — Un număr 20 cr. sėu 45 bani. — Un volum à 6 cölē 70 cr. sėu lei 1'70. — La 10 esemplare 1 rabat. Abonamentele se fac la editorul Visarion Roman în Sibiu, la colectanți, la oficiile postale și la tóte librării.

Vięta lui Onufriu.

Novelă

de Theochar Alexi.

(Continuare.)

III.

Iarna vine, vara trece,
Și pădurea s'a rărit,
Țiua-ı viscol, nóptea-ı rece
Greul vieții a sosit.

V. Alecsandri.

Băcănia, am putea dice și cărcima sėu cum o numiau prin mahalalele Bucurescilor: cofetăria, este un aședământ comercial, care în felul sėu se găsește numai în orașele României. Principala „marfă“ a unei atari prăvălii este, sėu mai bine ȓis, era, — că-cı vė vorbesc de pe vremea mea — era „țuica,“ însă mai avea și în alte mărfuri „cisit“ sėu cum se ȓice acum, „asortiment“.

În giurul păreților erau „rafturile“ cu cinci despărțeminte de jos în sus. Aceste rafturi erau împodobite cu hărtia colorată, adică împestrițată cu albastru și cu negru. Rafturile erau pline îndesate cu pachete, parte roșie, parte cenușie, care formaū un șir neîntrerupt de-a latul lor, ceea ce vė împunea fôrte mult, dându-vė prilegiū de-a admira „berechetul“ de mărfuri. Cercetând însă coprinsul acestor pachete, ați fi găsit în cele cenușie: scrobělă, ér în cele roșie: chibrituri. Între două rafturi atârna câte o căpătina de zăchar, învălita în hărtia galbenă. Polița cea mai de jos, în dreptul tarabei, era împărțită în multe despărțeminte mărunte. Aici vidėți: mazăre, fasole, cėpă și usturoiū; mai încolo, lângă aceste articole: prav de pușcă, apoi: cuie vechi și bucățele de fer de tot némul. Apoi se mai videau, diferite cașcavaluri tari, — alături cu ele: smochine, alice, tutun, măsline, „firi,“ cleiū, bóbe de piper, orez, făină, băcan negru, săpun; mai putėți admira: lulele mici, piramide de cutii cu „vacs,“ munți de hărtia de țigară, lămfı uscate, putrede sėu muceđite; zăriați érași ver-o

câte-va cepe, trei sėu patru despărțeminte pline cu fai-mósele „cofeturi,“ apoi: curmale, migdale, roșcove și sticlute cu cernelă.

Într'o ladă mare, colea într'un colț, era: mălaiū, (făină de porumb sėu cucuruz), apoi jos lângă ladă: bolovane de sare, un burduș cu unt de lemn, o ólă cu oțet, un butoiăș cu păcură și altul cu gaz (petroleū).

De pe tavan atârnaū frânghiū (funii) de tot felul, bicie, brăuri de piele, punģi de piele cu destinațiune duplă, după placul și trebuința cumpărătorului, adică sėu pentru bani sėu pentru tutun.

Partea de dinainte a prăvăliei era compusă din o ușă îngustă și din o ferestă lată, lată, — cât fața casei decă vom scădea ușa cea îngustă. Acéstă ferestă este, cum am ȓice, ochiul, lumina prăvăliei; ea sėra se închide cu oblóne, érá țiua ne arată diferitele clondire cu rachiū multicolor, puse acolo în vederea trecătorilor, spre a-ı face să rămnescă la cuprinsul din ele. Dar aceste clondire mai au și gătela, draperia lor, compusă din cărticele de hărtia de țigară, atárnate de o sfóră d'asupra fiă-căruı șir de clondire, bună óră cum se atárnă rufele la uscat. Acéstă draperiă este de un efect unic.

Lângă ferestă și în tótă lungimea ei se află o masă mare, se află taraba, cu patru laturi mai înalte, formate de scânduri próste și cu picioarele înțepenite în pământ, că-cı o adevėrată băcăniă din provinciă nici odată nu are podelă. Acéstă masă, numită tarabă, are în miđloc o gaură mare, adică gura casei de bani a băcanului, reprezentată printr'o lădiță de lemn, pusă togmai dedesuptul acelei găuri, făcute spre comoditatea băcanului și a băe-ților de prăvăliă, cari bagă prin acea crepătură banii ce priimesc.

Masa, ăisă tarabă, împreună cu „lavița“ din dăreptul ei, represintă comptoriul neguțătorului. Pe masă vedeți la mâna drăptă diferite clondire și sticle, ér între acestea și un „borcan“ cu zahar pisat, un alt borcan cu cafea pisată, în fine, un al treilea vas, tot borcan, cu „litii.“ În miđloc zăriți o cumpănă, ér în stînga mai multe pâni, puțin cașcaval, țiri și tutun tăiat; cest din urmă articol e pentru mușterii, ca să-și pótă face în grabă câte-o țigară: un obiceiú analog cu cel nemțesc, care consistă întru oferirea de tabac de nas. D'asupra tarabeii se vede lipit de părete un călindar, însé lipit fórte strêmb; împregiurul călindarului se află o mulțime din acele teribile opuri de artă, cu care stabilimentul lui C. Barth — Mariahilf Nr. 28 fericea pe atunci lumea. Vorbim de nisce chipuri, care, mulțămită „marfagiilor“ slovaci, împodobiaú mai tóte băcăniile din România. Colea putéți admira pe Maiestatea Sa împératul Francisc Iosif I, asistênd la botezul prîntului ereditar, ici, tot pe Maiestatea Sa, acest împérat, petrecênd în miđlocul familiei sale cu sabia de brău. Alături vidéți pe Napoleon III și pe Victor Emanuel cu mustăți strajnice, amêndouă călări pe cai — verđi; dincolo ni se presinta bătălia dela Sebastopol; sub acéstă bătălia crâncenă se afla împératul Nicolae; apoi éráși Maiestatea Sa Francisc Iosif I, visitând pe bolnavii în spitalul din Viena, tot cu sabia de brău; ér alături de spital, éráși o bătălia crâncenă.

Pe păretele din față stăteaú aședate cu mare rânduicléă diferite făclii de cêră, mari și mici, gróse și suptiri, albe, roșie și împestrițate, potrivite după diferitele punđi ale dreptcredincioșilor. Aceste făclii pe atunci se cumpé-raú nu numai în sêptemána patimilor, dar și de altă-dată când le duceaú în biserică, pentru ca să le aprinđă dinaintea icónelor sfinților: Panteleimon, tãmaduitorul, Mina descoperitorul furțișagurilor, Nicolae protectorul fecioriei ect. ect.

Mai vidéți pe jos, aședate pe rogojini întinse, strachine, óle, linguri de lemn și alte mărfuri de măruntăș, care sunt trebuinciose pentru complectarea unei băcănii adevérate. —

Însé prea mă întind cu vorba făcênd mereú la descrieri. Mí-e témă, că nu-mí va rămânea timp, ca să vă spun câte am pățit în viața mea, până să ajung aici, unde mă vedeți, să ajung așa precum mă vedeți, și-mí e tare dor a vă spune; par' că-mí vine bine, unde ved mirarea Domniilor-vóstre, și sciind că acésta în curênd se va preface în milă.

Dar să vă spun.

Primul oraș român, prima băcăniă română mi-se presintase mie așa după cum m'am încercat a vile descrie. În adevér nu vădusem ver un lucru frumos, dar cu tóte acestea, vėđêndu-le, avui o simțire, par' că-mí vėđusem visul cu ochii. Cam astfel ímí representasem eú Orientul, făcêndu-mi-se dor de el, pe lângă tótă neregulitatea și murdăria sa. Lucru straniú, pe care nu vi-l pot esplica altmintrelea, decât prin suposițiunea, că acest simț nu va fi fost alt nimic, decât dorul după o patriă mai mare românescă.

A dóua đí drumul ne duse peste câmpia dintre Câmpina și Ploiesci. O tristă parte de loc acéstă câmpiă, o pustiă, ca „pustele“ din Ungaria, cu atâta deosebire, că câmpia dintre Câmpina și Ploiesci nu se întinde așa de parte, nu e așa fără de sfêșit ca surorile ei din Ungaria. Séra ajunserăm la Ploiesci, unde petrecurăm nóptea. Acest

oraș întrunia tóte semnele caracteristice pe care vi le-am înșirat mai pe larg când v'am descris Câmpina. Despre Ploiesci nu vă mai spun alt nimic, decât că aici dimensiunile erau mai mari: mahalalele mai întinse, măidanele mai largi și mai murdare, aerul mai infectat, edificiurile mai spațiose și în fine clădirile pe alocurea mai dese.

Acelaș grad de comparațiune s'ar fi putut aplica și în privința țintei călătoriei nóstre, în privința Bucurescilor, unde ajunserăm a treia đí după prând. Edificiurile fiind aici mai mari, mai dese și mai pompoșe, formaú un contrast cu atât mai mare cu miseria și cu murdăria de prin pregiurul lor, precum și cu ticăloșia interióră.

Ah, Bucuresci, Bucuresci câte mi-ai făcut! Însé ce să mă plâng de acum, nóptea este lungă; mai am timp să mă vaiet.

Trebue să vă grăiesc acum despre o calitate a caracterului meú, adică despre o consciințiositate estremă, care-mí reguléază toți pașii, îndată ce simț, că sunt lăsat în voia mea, îndată ce sciú, că nimeni nu mă silesce la nimic, că sunt liber, că pot face ce voiesc.

Ajungênd în Bucuresci, nu âmblai, cum ar crede cine-va, bătênd stradele, pentru a căsca gura la mulțimea de lucruri, pe care nu le vėđusem până atunci. Nicí nu-mí trecu prin cap un asemenea gând, că-cí cea dintăiú grijă a mea a fost de-a cerceta de-a rêndul tóte casele comerciale, cătră care primisem câte o epistolă de întroduțiune și de recomandațiă.

Đic, de-a rêndul, și din acéstă vorbă veți putea înțelege deșertăciunea trudelor mele.

În adevér nicí unul din acei comercianți, cătră cari eram recomandat, — și numărul lor nu era mic, — nicí unul nu voi să mă primescă în serviciú.

Cea mai mare parte din ei ímí aduceaú óre-care preteste pentru refuzul lor; alții ímí spuneaú verde în față, că nu le trebuiese; érá unul, cel din urmă, la care mă dusesem, ímí declară, că pe cât timp ímí vor lipsi sciințele speciale de comerciú nu voiú fi primit de nicí un comerciant cum se cade.

Mi se făcu rușine auđînd acéstă declarațiune. Acum am înțeles, cât de nesocotită mi-a fost decisiunea de-a veni la Bucuresci, spre a pretinde un post de comptabil numai pe temeiul învțăturilor mele gimnasiale.

Acéstă rușine mă alungă din Bucuresci, de unde nu luaí cu mine nicí un suvenir plăcut, unde mă aleséi însé cu o esperință salutară. Plecai cu firma hotărîre, de a-mí însuși, cât se va putea de curênd și cât se va putea de temeinic tóte acele sciințe, care-mí lipsiaú.

IV.

Dimbovița apă dulce

Cin' te bea nu se mai duce.

Vorba Bucurescenilor.

Reîntors acasă mă pusei pe învțăte cu o stăruință, de care mă miram eú însu-mí. Pe când âmblam la scólă, eram fórte puțin silitor, ba eram leneș în puterea cuvêntului și nu mă ocupam bucuros nicí cu învțătura, nicí cu ver un alt lucru serios; érá după ce părăsisem scólă, cele dóue luni, cât așteptasem până la plecarea, nu făcusem alt nimic, decât a fuma și a ceti romanțuri.

Acum însé învțăi nu numai tóte sciințele comerciale, dar încă și limba franceză, avênd un soț de studiú, care

abia putea să țină pas egal cu mine. Chiar și noptea 'n vis tot cărți și profesori vedeam. Bine ar fi fost, decât ar fi mers așa până în sfârșit! Însă omul gândește, și Dumnezeu cârmuesce.

„Lupul își schimbă părul dar năravul nu“ veți dice acum Domnia-vastră, séu: „năravul din fire n'are lecuire.“

Maî sciu și eu, așa va fi fost! Acesta va fi fost indemnul ascuns al șovăirei mele de pe calea salutară a muncii neobosite!

În realitate însă lucrurile se petrecură altmintrelea; drept aceea eu cred până 'n ziua de astăzi, că decât nu ar fi fost indemnul învederat, de care vă voi vorbi numai decât, nu mi-aș fi pierdut răbdarea, aș fi terminat studiile mele cu desăvârșire, astfel în cât astăzi nu aș fi în rasa cea murdară, în care mă vedeți acum pe mine.

Așa a fi fost să fiă! Asta mi-a fost ursita, ori destinul, cum diceți astăzi!

Credeti Domnia-vastră în ursită, în destin? Nu! că-cî decât ați crede, nu ați fi „ciraci“, nu ați fi copiii vécului de necredință, nu ați fi cuprinși de acea orbire, pe care Domnia-vastră o traduceți prin cuvântul: „sciință reală.“ Eu sunt dintr'o scôlă mai vechiă și vieța-mi este o dovadă crudă despre adevărul credinței mele în ursită, o credință, pe care Domnia-vastră o numiți superstiția.

Dar să videm, ce întemplantare îmi curmă intențiunile mele cele bune.

Veți fi sciind pôte și Domnia-vastră, că pe vremea noastră scolarii de pe la gimnasiile săsesce căuta să arăte un fel de sumeția prin o îmbrăcăminte cât se pôte mai neglijetă. O neglijență, care de multe ori nu era prea depărtată de murdăria, botezată însă de studenți: „aer genial“ în opozițiune cu: „aerul de filistru.“ Filistrui se numiau tinerii, cari aveau vestminte bine îngrijite. Între altele se considera ca un „stigmat“, ca o călcare a bunei cuviințe de student, decât vre unul purta cravată. Până când âmblasem la scôlă mă supusesem acestei legi, ba încă mă supusesem prea bucuros așa încât vestmintele mele aveau un aer prea de tot „genial.“

Dar tot odată cu călătoria mea la București mă schimbasesm și în această privință, îmi întogmisem portul după împregiurări, adică după regulile „filistrilor“, cum ar fi dis studenții nostri. Alți ómeni ar fi dis: după regulile bunei cuviințe.

Între altele purtam acum și cravată, pe care nu o lăpădasem nici după întórcerea mea dela București, nu atât din cochetăria, cât cum am dice, din „fuduliă“, adică pentru a arăta foștilor mei conscolari, că mă emancipasesm de sub legile lor, că prin urmare acum eram mai mult decât ei.

Însă prima cravată nu putu ținea cât lumea, ea se mânji și se toci cu timpul, până când sosi și ziua în care mă convinse, că nu mai era prezentabilă.

Mă rugai deci de tatăl meu, să-mi dea bani, ca să-mi cumpăr o cravată nouă.

Dar tatăl meu era supărat din vre-o pricină, că-cî auzind modesta mea cerere, se răsti cătră mine cu următóarele cuvinte:

— Așa Domnișorul, numai atât ai profitat în București? N'ai învățat decât să joci pe marele, pe domnul nobil, tu, care ne-ai făcut și ne faci destulă cheltuélă!

Écă, Domni mei, écă ursita, écă-o învățată în aceste

puține cuvinte, rostite de tatăl meu într'un moment de iritațiune și c'un ton cam aspru.

Đeș ursita! ... că-cî la auđirea acestui răspuns mă făcu galben ca turta de céră. Nu đisei nimic din gură, dar o voce în mine đicea nefcetat:

— Iea lumea în cap, părăsesce casa părintéscă, în care nu mai esci bine vedut, fugi dela masa, la care ți-se numără bucățile de pâne, pe care le mănânci!

Da, mă cuprinse o adâncă amăriciune vedënd, că tatăl meu îmi impută cheltuéla ce avuse cu mine, o cheltuélă fórte mică în comparațiune cu spesele altor educațiuni.

Însă pétra nu se găvânesce dintr'o singură picătură! Trebuie să cađă multe și să pice des. Tot așa și cu tendința sufletului omenesc, ea nu se schimbă dintr'un singur gând: trebuie să vină multe și să curgă des. Nici eu pôte nu mi-aș fi schimbat rostul de-o-dată, numai în urma acelei dojeni nefundate, prin care tatăl meu îmi atinsese amorul propriu. Dar mai veniră și alte picături. Sosi o scrisóre din București, dintr'o parte de unde nu mi-aș fi așteptat, o scrisóre pe care în alte împregiurări nu o-aș fi băgat în sémă. Era din partea unui tinér, a cărui cunoscință făcusem în trecăt, cu ocaziunea alergăturilor mele prin comptoriile comercianților din București. Acest tinér mă însciință, că în prăvălia, în care el însuși era casier și „pus la parte“, (cum đic comercianții, pentru a arăta, că cine-va participă la folosul unui comerț) ar fi necesitate de un comptabil și mă invită să mă ofer eu pentru acel post.

Sunt sigur, că în alte împregiurări aș fi aruncat la o parte această scrisóre, dar în dispozițiunea sufletéscă în care togmai mă nimerise, o primii cu plăcere. Fără multă chibzuélă răspunsei și mă oferii pentru acel post, cerënd însă o léfă fórte mare în comparațiune cu lefiele care se plătia în orașul nostru.

Acesta o făcu pentru a mă despăgubi de jertfirea speranțelor mele, care tindeau la o pozițiune mai înaltă, decât postul unui comptabil de „marțafoiu“, cum se polecriau în România neguțătorii mai mici.

Tóte acestea, adică dojana tatălui meu, și învoiéla trâmiasă Domnului Anghel marchetanul, stăpânul prăvăliei, de care am vorbit, âmpluseră cupa. Cuprinsul ei însă totuși nu se revérsase. Maî trebuia o picătură. În curënd va veni și ea.

Trâmisesem scrisórea; însă acum îmi venia să mă căesc de pasul meu. Aș fi dat fórte mult, decât mi-ar fi fost cu puțință să-mi întorc vorba, că-cî îmi era tare silă de acel angagiament. Par' că aș fi avut o presimțire despre viitor. Simțiam o nelinisce internă fiind-că cunosceam nedestoinicia mea pentru împlinirea datorințelor mele în acea prăvălie. Ați mai pomenit comptabil fără cunoscința comptabilităței? Un atare comptabil aș fi fost eu, că-cî de și învățasesm cu mare sârguință regulile acestei sciințe încurcate, totuși nu-mi intrase în cap, ba din contră simțiam, că pierdusem tótă cărma în această privință. Eram convins că înaintea lectiunilor de comptabilitate aș fi putut ține mai curënd în bună ordine însemnările despre afacerile unei prăvălii.

Eram lovit de afurisania ce cade asupra acelor capete, care încep a învăța ceva și nu o duc cu învățătura până la sfârșit. A fi pe jumătate învățat, este cu mult mai rău decât a nu sci nimic. Eu asemên pe acela, care

a apucat să învețe fără a cuprinde pe deplin știința cu un băețel de grec născut în Anglia și crescut acolo până la vârsta de 8 ani cu limba țerei adică cu cea engleză și trimis apoi de părinții săi la Athena pentru ca să învețe acolo limba sa maternă, limba elină. Acest băețel apucându-se de învățatura acestei limbi și ne-auzind împrigiurul său decât grecesce uită firesc limba pe care o știuse, uită vorba engleză, ăr pe cea greacă nu o învățase încă și astfel rămase un ore care timp în nepuință de a se înțelege prin grai.

Așa o pat toți care merg la școală fără a se adăpa din destul de științele învățate, ei pierd încă și ce apucaseră să învețe pe nesimțite dela buna mamă natură, și rămân mai de plâns decât cei neamblați la școală.

Acestea îmi fură cugetările provocate prin căința pașului pe care îl făcusem, cercând un post, care încă nu era de nasul meu, cugetări destul de cu minte după cum vedeți și destul de bine simțite, că-cî mă deciseră a revoca chiar a două și oferta pe care o făcusem d-lui Anghel.

Mulți oameni consideră compunerea și scrierea unei epistole ca o muncă grea, și o amenă din oră în oră, din zi în zi. Și eu m'am numărat și mă număr între acești oameni. Cu toate că mă decisesem să fac scrisoarea revocătoare, nu mă pusei îndată la executarea acestei deciziuni, ci îmi reservați o muncă atât de grea până după ora de franceză. Venind timpul de școală plecai la profesorul său mai bine zis, plecai să-mi ieșu soțul cu care luam parte la orele de franceză. Când sosi la dânsul mă pomenii cu o veste care deși nu mă atingea pe mine, totuși fu decisivă pentru viitorul meu. Această veste era picătura care mai lipsia pentru ca să se reverse cupa, era vestea că amicul nu putea să participe pentru ver o câte-va zile la lecțiuni, fiind-că i se bolnăvisse mamă-sa.

În adevăr, acest incident în aparință atât de neimportant pentru mine decise de sorțea mea. De-o cam dată mă făcu să părăsesc lecțiunile, de care, după cum îmi dăsesi atunci, și așa nu mai aveam trebuință, că-cî eram gata să plec de acasă, să plec la București. Vedeți că ăr îmi schimbasesi părerea. Deci nu mă dusesi la francezul ci la plimbare.

A două și ăr mă ajunse căința, dar până a sfârși cu nedumerirea mea, până a mă decide să mă întorc de pe calea cea răstăcită și să apuc drumul cel bun, trecu ora. Așa se întâmplă și în a treia și până mă deprinsei în fine a nu mă gândi decât la postul meu din București și a uita cu totul de învățatură.

Mai aveam încă o mică speranță. Póte că Domnul Anghel mă va refusa că-cî prea îi cerusem mult. Această speranță fu însă deșertă, că-cî ver-o 8 zile după ce scrisesem la București veni tatăl meu la mine supărat foc, aducând o epistolă cu 5 sigiluri și mă întrebă:

— Ce „daraveri“ are coconașul nostru pe la București, de i se trâmă scrisori cu bani de acolo?

— Ce daraveri să am? — răspunsei cu un ton îngâmfat — vor fi banii de drum, pe care mi-î trâmă stăpânul meu.

— Ce stăpân, — răcni tatăl meu, care nesciind nimic de pasul meu și vătămă atât prin înțelesul cât și prin tonul cuvintelor mele, deveni furios și mă încărcă cu fel de fel de epitete, care, puteți fi încredințați, nu erau nici de cum epitete de dragoste.

Această furiă în loc de a mă domoli mă îndârji și mai mult.

— Baniți îmi vin dela un stăpân pe care mi l'am găsit în București, ca să nu mă mai hrăniți de gēba, — dăsesi eu într'un ton sec.

Tatăl meu rămase uimit la aceste vorbe. Mumă-mea, care le auzise și ea, plânse. Strmană mumă, inima ei va fi presimțit, că drumul vieții mele avea să fiă preserat cu mulți spinii, cu bolovanii și cu stâncii cumplite.

Dacă și tatăl meu m'ar fi luat cu binele, m'aș fi întors, simț prea bine că m'aș fi întors, însă așa nu mai puteam, nu mă erta un simț de demnitate falsă. Nici tatăl meu însă nu putea să-mi vorbescă cu binele, că-cî prea îl supărasem.

Picăturile! afurisitele de picături își făcuseră datoria, și-o făcuseră încă bine, prea bine.

Plecai de acasă cu inima sfâșiată și amarită; plecai pentru a nu mă mai rătorce, decât după mai mulți ani, preschimbat nu numai la față dar și în suflet. Și această întorcere fu numai în trecut. Părăsiți dar patria mea pentru tot-deuna, plecai la București, ca comptabil în prăvălia Domnului Anghel marchetanul.

V.

... . . . Lumina a intrat
Deja cu noptea în luptă.

Shakespeare „Macbeth.“

Cât era de trist începutul acelor zile pe care le-am petrecut la marchetanul din București! Atât era de trist încât mă inspirase a deplânge această tristeță în versuri, în hecimetri și în pentametri adică în distihuri, cum se numesc aceste versuri în teoria poeziei. S'aș prăpădit și aceste distihuri ca multe alte lucruri câte am avut în lume. Dacă le-aș avea la îndemână vi le-aș ceti. Însă Domnia-vóstră să nu vă pară rău de acesta. Nu vă întristați de acum, va veni vremea și pentru tristeță, și încă prea curând. —

Póte voiți să știți ce va să dăcă o marchetăniă, ca să aveți o idee mai lămurită despre prăvălia în care aveam să încerc locul sub cuvânt de ținerea comptabilității.

Marchetăniă se numește un fel de fierărie unde se găesc toate obiectele, care pe la noi în Transilvania se vind în asemenea prăvălii, cu singura excepțiune a fierului brut.

Să vă mai descriu și o mărchetăniă? Cred că sunteți sătuți de descrițiuni. V'am înșirat destule despre raft, țesghea, tarabă, cu un cuvânt v'am spus de toate „edecurile“ și „acaretele“ său cum dăceți astăzi de „mobilarul“ unei prăvălii, v'am spus să vă ajungă.

Eu sosiți în București togmai în luna lui Martie, care după cum știți din post nu lipsese și anume din postul Pascilor. Domnul Anghel era un om evlavios și ținea toate posturile, nu numai el cu familia sa dar și cu toți slujbașii săi. Evlavia era foarte profitabilă Domnului Anghel, că-cî îi permitea să reducă în timp de post cheltuiela pentru hrana băeților din prăvălia la sumă foarte mică; omul nostru ținea băeții în post cu mănăcări puțin costisitoare ca d'al de: fasole, linte, mazăre; pe urmă spre variațiune le da mazere, linte și fasole, așa încât în tot decursul postului nu era și în care să fi lipsit aceste mănăcări dela masă. Cuvântul masă trebuie să-l înțelegeți

aici în sensul adoptat pentru a exprima: prânz, că- ei noi băeții de prăvăliă nu ședeam nici odată la masă, ci mâncam chiar în prăvăliă după tarabă.

Eă totă vremea cât am fost nutrit de Domnul Anghel n'am pus în gură de-cât pâne și vin.

Bune sunt și fasolea, lintea și mazărea, însă acolo se găteau așa de rău, încât eu nu mă puteu decide nici măcar a gusta din acele bucate.

În loc de apă beam vin, se înțelege din banii mei, că- ei reginul Domnului Anghel nu cunosccea acest lueș în băutură. Eă eram însă silit a face acésta, de ore-ce decă aș fi cumpărat apă de prin confetăria, m'ar fi costat pôte mai scump decăt vinul, ér apa care ni se da în prăvăliă era adusă cu ulciorul de-a dreptul din — Dîmboviță. Cu totă dulcéța ei, proverbială, acésta apă nu era de băut, din simplul cuvânt că venia „de - a dreptul“ din riș.

Aici Onufriș se înterupse puțin și privi lung la ascultătorii săi, apoi dișe :

Zîmbiți uitându-vă în fața mea, unde vedeți înscriș traiul ce-am dus în anii cești din urmă. Vedeți urmele înțipărite acolo de tăria vinului și a rachiuului și vi se pare ciudat că

mă simț dator a vă da esplicări asupra cauelor, care și-au lăsat urmele pe fața mea de - pe când mâncam la Domnul Anghel. Par' că ați voi să dișeți: nu te mai osteni Onufrie, se vede de pe față-ți, că iubesci vinul. Decă credeți că l'am iubit și pe atunci, vă înșelați, dragii mei. Pe tim-

pul de care vă vorbesc acum, eram un tinăr foarte aședat, fără nici o patimă și mai cu sênă fără patima beției.

De atunci și până astăzi câte s'au mai schimbat.

Pe când sosisem eu în Bucuresci Domnul Anghel nu era acasă, era dus la „taesid“ în „Europa.“

Eă zîmbiți, acum însă de nesciunța mea că- ei mă

audiți dișend, că Domnul Anghel se duse din Bucuresci în Europa, par' că România ar fi afară de Europa. Nu sunt însă togmai așa de slab în sciunța geografiei, mi este cunoscut că și România face parte din Europa, dar, exprimându - mă așa, n'am făcut decăt a adopta modul de vorbire a unei clase de ómeni din capitala Bucuresci. Pentru ei ver ce țără afară de Turcia este Europa; prin urmare plecând ver și unde (afară de Turcia), ei plăcă în Europa.

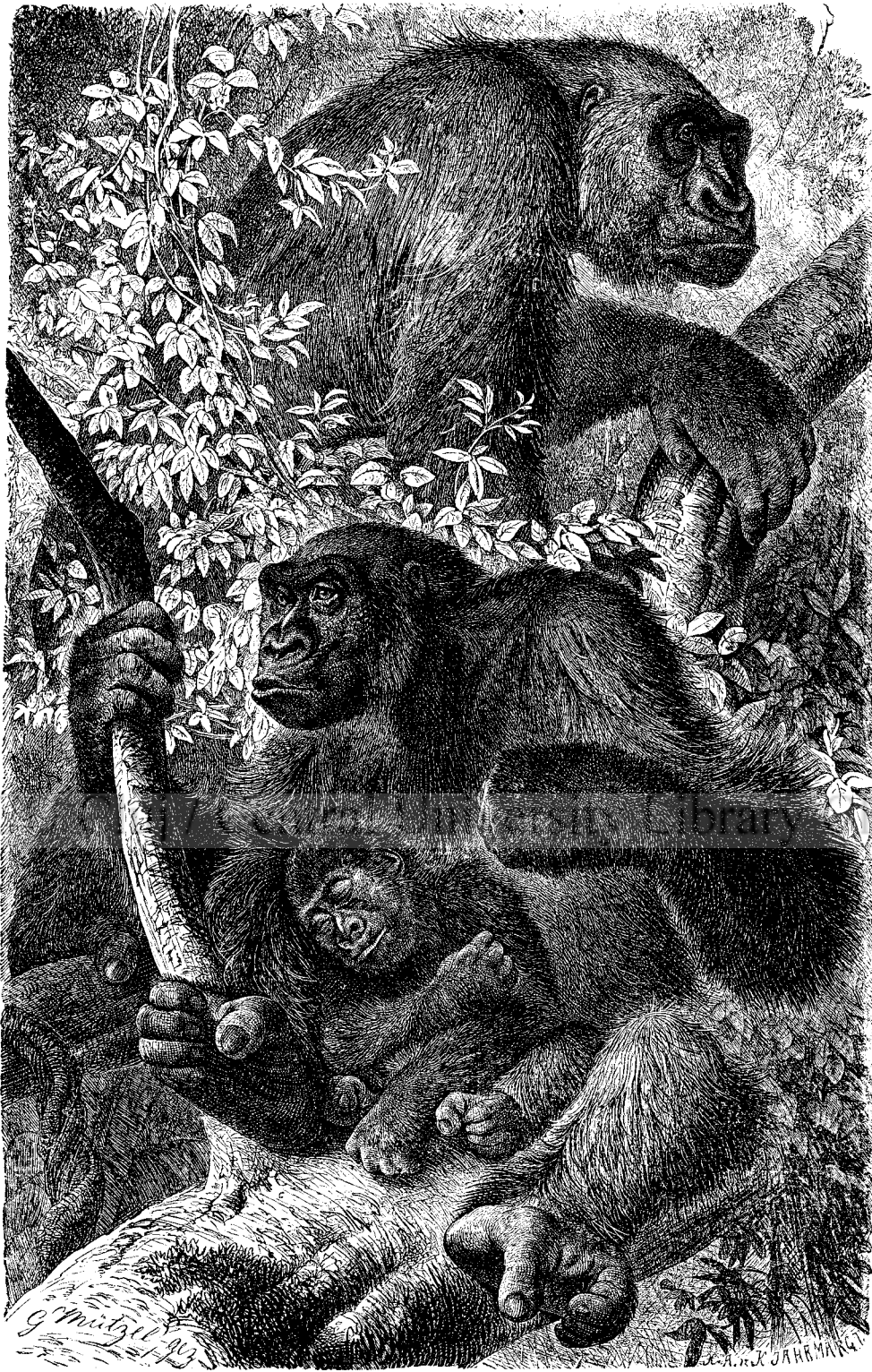
Era dar dus Domnul Anghel, ér locul îl ținea Iancu, acel tinăr care mi scrisese, acel prietin care fu causa aședării mele în prăvăliă de marchetăniă.

Câte vă voiți mai spune despre acest om! Trebuie dar să ne ocupăm chiar de acum ceva mai mult de densus.

Iancu era stilpul prăvăliei, bun cunosctór de mărfuri, bun vëndetór, scia să se pórte cu mușterii

de totă mâna, păstrându-și cu tóte acestea un aer de nepăsare. Scia să potrivescă apucăturile sale față cu diferitele clase de mușterii. Cătră cei de riud era prietenos, cătră „boerime“ era supus. Avea o înfătoșare plăcută și se purta în haine cu mare gust. Era „bun băet“, cum îi dicea lumea, eu care avea a face.

(Va urma.)



Gorilul. (Pag. 314.)

Focurile eterne.

Multe și minunate sunt lucrurile tale Dómne!

Ochiul deprins al naturalistului observă și admiră la fiă-care pas produsele naturii și în fiă-care dintr'ênsele descopere mâna măiestrului perfect, descopere o minune, pe lângă care laicul trece cu nepăsare. Focurile eterne constituiesc însă un fenomen, care isbesce și simțurile omului celui mai înapoiat în cultură. Natura însăși a voit să stórcă admirațiune și adorare.

Spre Ost dela Artaxata, vechia capitală a Armeniei, unde se împreună Cirul cu Araxele este un șes mocirlos și mai de tot nelocuit. Scriitorii din vechime povestiau după raporturi prea puțin sigure, că aci se află atâta mulțime de șerpî veninoși, încât n'ai unde pune piciorul. Călătorii moderni raportéză, că stepele Muganului (vechi Caucasia ostică) sunt așa de pline de șerpî veninoși de coloré verde, încât în decursul lunilor de vară se întreprumpe cu desăvêșire tótă comunicația.

În direcțiune nord-ostică dela acest loc, la o distanță cam de 8 miluri geografice se află peninsula Apșeron, ce forméză o parte din provincia rusescă Bacu. Nu este scopul nostru a face o descriere detăiată asupra acestei peninsule mici, ce intră ca un con (ichiú) în sînul mării Caspice. Cu tóte acestea amintim, că acéstă peninsulă este renumită prin Vulcanii imoși, în vârful cărora fierb lacuri de apă sêrată și noroióșă. Importanța acestei peninsule pentru imperiul rusesc în genere, și în special pentru ținuturile din prejurul mării Caspice o constituiesc numărósele isvóre de naftă, care se exploatezá atât de stat cât și de particulari în cantități enorme.

Lăsând la o parte lacurile de sare, clima cea dulce precum și alte avuții ale pământului să ne mărginim a arunca o privire fugitivă asupra focurilor eterne din acéstă peninsulă.

Primul și póte singurul fenomen de natura acéstă de pe tótă suprafața pământului sunt cele două focuri eterne din apropierea cetății Bacu. Călătorind spre nord-ost dela Bacu în distanță de două țile dăm de focul nestîns lângă satul Surahang. Acesta este focul cel mare. Nicăiri ca în acest loc nu este condus omul a cugeta la mărimea și atotputernicia divină. Mii de pelerini plini de pietate alérgă din tóte părțile în acest loc, unde se pare că se exprimă cu mai multă vigóre atotputernicia celui

etern. Parșii vin din depărtări enorme chiar din India, ca să adoreze acest sanctuar ce 'li l'au oferit mama natură. Mulți dintr'ênșii petrec în acest loc sacru ani întregi. Este o grópă în formă de oblong neregulat, lungă de 120' și adâncă până la 9' (urme). Acest basin este format de pétră și ici colea de pământ. Flacăra, care nu este peste tot egală se urcă până la 18'. Intensitatea focului este enormă și cu tóte acestea petritele ce forméză basinul nu numai că nu se consumă, dar nici nu se atacă; pétra de var din contră devine fragilă și în scurt timp se sfărîmă în bucăți. Materia combustibilă este o combinațiune chimică gazóșă ce constă din carbon și două părți hidrogen (CH₂). Fiind-că vorbim de acest foc, nu pot tăcea observarea, că fenomenul acesta denégă fără nici o crutare adevêrul unui proverb „Unde nu e foc, nu ese fum.” Acest proverb exprimat în formă afirmativă ar fi: din orî-ce foc ese fum. Eî bine, focul etern seú focul sacru, despre care vorbim noi nu produce fum, nici nu răspândește miros. — Jur împrejurul acestuia la o distanță de două verste ($\frac{2}{7}$ miluri) din orî-ce crépătură, gropiță seú borticică rêsuffă gazul amintit, care aprins arde neînterupt. Cât ține locul acesta, îl acoper colibele pelerinilor. În fiă-care colibă se află o gropiță în miđloc îngrădită cu petrii. Când fómee supêrăcióșă silesce pe pelerini să-și întreprumpă pentru câte-va momente meditațiunile lor pióse și să-și îndrepteze grija și asupra părții muritóre și adică asupra corpului, ieau căldarea, óla, rășvarul seú alt vas, le pun pe acest cămin de petrii, aprind gazul și cât suflii în palmi, bucatele sunt gata.

Stomachul adus în ordine, focul devine de prisos și pelerinul luând un coperemênt îl înăbușesce. Gazul acesta servesce și pentru iluminat. Spre scopul acesta fiă-care pelerin are câte o țevă de trestia lipită de capêtul superior cu lut, pentru ca să póta respinge atacurile focului. Ca să stingă flacăra acéstă, el astupă țeva cu un dop de lut.

Ca încheere adaog pentru cetitorii noștri, că-cî pentru pioșii pelerini și în genere pentru toți Parșii, care adorezá focul acesta, ar fi o lovitură insuportabilă, adaog, đic, că focul etern se întreține prin descompunerea naftii și păcurei în interiorul pământului.

J. C. Tacit.

Frații Jderi.

I.

E ger, e întuneric! Nori negri duși de vânt
Se tãrie pe ceruri, se lasă pe pământ
Ca aripi urieșe de paseri nevezute
Ce curățã de sânge vãi, șanțuri și redute.

E vânt cu plóe rece și nóptea cu fiori
Că-cî umbra e țesută de fulgeri trãșnitori;
Nu-s însă focuri nalte de-a cerului furtună
Dar fulgeri mii de tunuri ce'n ȓare crunt detună.

L'a lor lumină roșã în clipã se ivesc
Mari lagãre de ómeni armați ce se pândesc

Și crâncene redute, și 'n dos de parapete
Vãpã de ochi selbateci, luciri de baionete.

Romãni uđi la pele, flamândi, lipsiți de foc,
În șanțul lor, sub arme, staú glótã la un loc,
De mórte și nevoe ridênd cu nepãsare...
Voinici ei sunt la luptã, voinici și la răbdare!

— „Mãi ómeni!” — đice unul, un șoim de la Bikaz, —
„De mult ne spalã ceriul cu plóe pe obraz!
„Mãne, când s'a face ȓiua, Jder Neagu, fără veste
„Frumos a să ne-aparã cât Albul din poveste.

— Urît, frumos, alb, negru, eü nu știu; dar ce știu,
 „Știi că halal de Turcul ce-oii întâlni de viu.
 — Și ce-ai să-i faci, mai Neagu? — Să-l hăituesc fârtate,
 „Pân' mi s'a usca bine cămêșa de pe spate“
 Toți rid... dar ce rătădă de-odată risul lor?
 O bómă vine! — o bómă, al morții meteor!
 Toți vëd mórtea cu ochii!. un vaet: ah! mor.. — „Cine
 „Cine-î ucis? — Eü.. Neagu... mă duc... vë las cu bine.“

— Sërmanul! ñic Români, grăindu-l trist de-arândul.
 „Niçi c'au avut el parte să-și împlinescă gândul!
 — Mult au să-l mai bocescă neveste și copile!
 — He!. Dumneđeü să-l erte!.. ce vrei?.. n'au avut ñile.
 — Dar unde-î Jder mezinul? — De pază colo'n șant,
 „ Unde-au perit asară un ñmeü de Dorobant.
 — Să-î spunem, să nu-î spunem că i-au murit frățiorul?
 — Ba să tăcem mai bine, să nu-l ucigă dorul.

II.

În capêtul din drépta al șanțului, în tină
 Stă singur de o parte un om care suspină
 Că-cî are-o presimțire ce-î tot menește-a rëü
 Și-î duce, duce gândul măhmit la frate-sëü.

El e ostaș de frunte, Jder Nistor vênătorul
 Ce întră'n Turci naprasnic cum întră'n cărd omorul,
 Și-î place pe câmp neted cu durda să vëneze
 Cumpliți Bași-Buzucii și fiarele Cerkeze.

De-asară 'n sentinelă Jder șede tot la pândă
 Gândind la biata-î mamă cu inima plăpândă,
 Visând l'a lui mirésă cu sufletul duios,
 Privind la Turci în față cu ochiul scâteios.

Dar vântul suflă-a érnă, dar plóea cade'n unde!
 Prin haine pân' la óse înghețul îl pëtrunde,
 Și 'ncet el simte somnul că vine pe furis
 De 'ntinde peste ochi-î un vël paingenis.

Jder luptă, umblă, cântă, nevrënd ca să se culce,
 Dar somnu-î varsă 'n creeri beția lui cea dulce,
 Și el pe nesimțite învins, întunecat
 Se razemă de pușcă ș'adórme clătinat.

De odată i se pare că vede pe-a lui mamă
 Ce vine, îl atinge la ochi cu-a ei năframă

(Convorb. lit.)

Și-î ñice: Te trezește copile, dragul meü!
 „Vin dușmanii!. te-ajunge prin somn pëcatul greü!“

Tresare vênătorul!.. Doi spectri-î se arată
 Nălțându-se prin umbră cu arma ridicată!...
 „Ho! fiară, ho!“ el strigă, și'n clipă viu, deșept,
 Pe dușmanii îi străpunge cu baioneta'n pept.

Din doui unul c'un gemet oftéză, cade, móre
 Ér altul, cu durerea luptându-se 'n picióre,
 Se 'ncrută, se răpede ca lupul crunt, la Jder
 Și-î face-o brazdă largă la braț cu-al sëü hamger,

Apoi se prăbușește alătore cu mortul...
 Jder ñice-atuncî, muștrându-l: „De ce ți-ai lăsat cortul?
 „Și ce cătași păgâne aice 'n șanțul meü?
 „Ți-a fost urît de viétă?.. Amar de capul tëü!“

Și aprig, cu mâniă ridică stratu 'n aer
 Să sfarme pïeptul dușman ce scóte-un jalnic vaer,
 Dar când să dea: „Stăi, frate!“ îi ñice-un glas iubit,
 „Nu-î drept să dai lovire vrăjmașului rănit!“

Jder stă, aruncă arma, s'apropiă 'n tăcere
 De Turc, îi légă rana, alină-a lui durere
 Apoi, când vine ñiua, pe Turcul leșinat
 Îl pörtă 'n ambulanță ñicënd: „Poftim vênat!“

V. Alecsandri.

Gorilul.

După Brehm¹⁾.

Am ales descrierea acestui animal din dóue puncte
 de vedere: întâiü, pentru-că gorilul din tóte antropoidele
 sémëună mai mult tipului omenesc; al douilea, pentru-că
 este unul din animalele cele mai rari, de óre-ce până
 astăđi în Europa n'a ajuns niçi un goril viu. Până acum
 în tóte menageriele renumite a fost întreținut un singur
 esemplar, dar și acesta a fost recunoscut ca atare numai
 după mórte.

Este în adevër de mirare, că abia astăđi putem avea
 o ideă mai curată despre el, deși prima cunoștință, ce
 aü făcut'o ómenii cu acest animal datéză de mi-î de ani.
 Cu mai multe secole înainte de anul măntuirei, când re-
 publica romană era în simbure și când puterea Cartagine-
 nilor mergea crescënd și tindea a lua primul rang în con-
 certul statelor antice, Hanó, renumitul general în rësbóiele
 cu Siracusa, un bărbat întreprinđetór și tot deodată
 una din primele capacități ale patriei sale, se puse în
 fruntea unei flote cu 60 de corăbii, pluti pe lângă țermurii

Africei vestice, avënd de scop, să întemeieze mai multe
 colonii, ca să creeze astfel isvóre nóue de venituri. „A
 treia ñi,“ ñice acest bărbat în opșorul sëü cel întitulat,
 circumnavigațiunea (περιπλους, plutirea împrejurul
 Africei), „a treia ñi după ce am trecut peste curentul de
 foc, am sosit într'un sîn de mare. În fundul acestuia se
 afla o insulă, în miđlocul acestei insule un lac și în miđ-
 locul lacului o insulă locuită de ómeni sëlbaticii. Maiori-
 tatea acestor sëlbaticii sunt femeii pâróse. Interpretii ne-aü
 spus, că se numesc gorili. Cu tótă silința, ce ne-am
 dat n'am putut prinde niçi un bărbat, că-cî se aruncaü
 de pe o stâncă pe alta cu desteritate admirabilă și arun-
 caü asupra nóstră cu petrii de mărime fórté considerabilă.
 Am prins însë trei femeii. Nu le-am putut lua cu noi,
 fiind că mușcaü și sgăriaü înfricoșat. În urmă, ca să nu
 le scăpăm din mână, le-am omorît le-am belit și peile lor
 le-am trãmis la Cartaginea.“

Andreï Battel în descrierea sa topografică despre
 țermurii vesticii ai Africei ñice: „Pădurile din acest ținut
 sunt așa de pline de paviani, maimuțe și papagai, că nu

¹⁾ Viéța animalelor, Lipsca 1877, fasciculul I.

cutéză nimenea să între într'ensele. Ómenii se spăimântéză însé mai cu sémă de doui monstrii periculoși. Cel mai mare se numesce Pongul, cel mai mic Ensegul. Corpul Pongulului este, ca și al omului sémână însé mai mult cu un gigant, decât cu un om. Ochiu sunt ceva mai sus și sprîncenele cu pěr mare, fața, urechile și mánile nu sunt pěröse; din contră, corpul este acoperit cu pěr. Ámblă tot deuna în dóue picioare, dar cu mánile pe spate. Dórme în arbori, și ca să se scutésacă de ploii, își face case. Mánăncă fructe, dar carnea nici nu o gustă. Nu póte vorbi și inteligința lui nu este mult mai mare, ca a unui animal. Când află vr'un foc făcut de călătorii, cari trec prin aceste păduri, se strîng în prejurul lui, petrec lângă el, până ce se stînge, fiind că nu-i taie capul, că întreținerea acestuia se face cu lemne. Adeseori forméză cete, surprind pe călători prin pădure și-iucid.

„Nu arareori atacă și pe elefanți și-i grămădesc cu pumnii, până ce o iaú la fugă sberând. Vii nu-i póte prinde nimenea, fiind că 10 ómeni nu sunt în stare să lege un pongul. Cu tóte acestea Indigenii ucid mulți dintr'ênșii mai cu sémă tineri. La acésta le servesc săgețile veninoșe. Tinerii se acată de corpul mamei așa de strîns, că numai după ce mama cade mórtă o părăsesc și fug. Când móre vr'un pongul, ceilalți il acopere cu lemne și cu gátéje. Astfel de grămădi se află multe în pădurile acestea.“

Cu mult mai târziu raportéză căpitanul unei corăbii, care a petrecut mai mult timp pe țărmurii Africei apusene că aceste antropoide sunt de 3 specii și că cel mai mare este Impungul. Étă cuvintele lui: „Impungul, fiul miraculos și înfricoșat al naturei ámblă în dóue picioare ca omul. Este înalt de 7—9 urme, grosimea proporționată, dar posede o țăria grozavă. Când întélnește vr'un Negru, îl urmăresce, îl prinde de mână și-l duce cu sine; alteori îl ucide. Mai mulți inși, cari au avut noroc să scape din prinsórea acestui monstru mi-au povestit, că Impungul nu se culcă, ci se razimă de arbore.“

„Prisonierul așteptă până ce adórme, și trage mânia încețișor și furișindu-se scapă, de n'a băgat de sémă cumva monstrul, ca să-l urmărescă de nou. Se nutresc cu fructe, rădăcini și prădeză cu multă plăcere sémănăturile Indigenilor.“

„În lipsa de apă, desfac cu mânia scórta de pe arbori mustoși și sug. Uneori în călătorii, mai cu sémă decă sciú, că nu găsesc apă pe drum, iaú cu dênșii ramuri de acestea. N'am vėđut nici odată acest animal, dar imi spunea fiul meú, că pe când petreceau la curtea regelui din Malemba, o provincie din interior, i-au adus regelui un puiú, despre care diceau ómenii, că din momentul, în care l-au prins, a fost liniștit și serios, că fără nici o resistință a mánicat și a beut.“

„Pentru ca să-l póta aduce, îi pusese un jug la gát și-i legaseră mánile ca la sclavi. Índată ce a ajuns în capitală, cum a vėđut atáta mulțime de ómeni, s'a întristat numai de cât, n'a mai voit să mánance și după 4 seú 5 zile a murit. Era tinér și cu tóte acestea trecea peste 6 urme. Fiul meú încă nu l'a vėđut, a vėđut însé o mână a lui uscată care chiar în starea acésta avea degete de 3 ori mai mari ca ale lui.“

Toemai în anul 1846 căpătă Vilson un craniú de goril. După mai multe stăruițe mai află unul, ér alte părți ale corpului le-a căpėtat mai târziu. În fine Vilson a vėđut însuși un goril mort. Nici acest bărbat nu este

în stare a descrie cu siguranță sėlbătăcia, nici puterea străordinară a musculaturei gorilului. Fisionomia lui cea négră-închisă nu vădesce alt-ceva, decât espresiunea sėlbătăciei celei mai mari. Ochiu suri-închiși, gura cea mare înarmată cu dinți puternici și alte calități presintă acéstă maimuță ca ființa cea mai îngrozitoare de pe fața pămėntului. Din acéstă causă nu este de loc de mirare, decă indigenii nu cutéză a primi lupta cu el nici chiar înarmați. Gorilul atacă cu furiă nespūsă pe indiviđii singuratici. Vilson a vėđut însuși un bărbat mușcat de acest monstru și care de sigur era, să fiă sfășiát în bucăți, decă nu căpėta ajutor la timp. Indigenii spun și susțin, că smulg pușca din mánile vėnătorului, fi strivesc țava cu dinții. Și în adevěr decă esaminezi puterea musculară a falcilor îți vine să cređi, că nu este imposibil.

Tot cam pe timpul acesta, Savage făcu scrutări minuțioșe în privința vieții maimuțelor. Resultatele obținute le publică în Gazeta „Natur-istorică din Boston.“ După raportul seú, Ingiinul (gorilul) locuesce în interiorul Guineii de jos, în cete puțin numėroșe. În fiă-care cėtă după scirile, câte le-a putut culege dela indigeni sunt mai multe mueruște și numai un bărbātuș; că-cí puiú îndată ce devin maturi încep lupta pe vieță și pe mórte pentru domniă. Ívingėtorul, după ce a ucis seú după ce a alungat pe rivalii seú, devine capul cetei. Locuința lor constă din frunđiș așėdat pe țėruși, cari sunt sprijiniți pe ramuri de arbori. Nu este nici decum întocmită pentru ca să-i scutésacă de timpuri rele, ci numai pentru ca să le ofere odihnă peste nópte. Gorilul e fórte sėlbatic. Tot deuna el e gata să atace și nu fuge nici odată de om. Indigenii, din contră, primesc lupta numai de nevoie și adecă numai când o întėmplare órbă i-a adus față în față cu el. Gorilul, când vede pe om, țipă de rásună pădurile. Acest țipet înfricoșat este cam kheh, kheh, kheh, pronunțat într'un mod tremurător și șuerător. Cască gura cât póte, lasă buza de jos peste falcă, moțul de pěr din creștet vine pe frunte și în modul acesta presintă aspectul unei sėlbătăcii, ce nu se póte descrie. Mueruștele și puiú dispar la primul strígėt, căutându-și scăparea în fugă; dar el țipând înfricoșat s'apropie cu graba de vėnător. Acesta, ca încremenit fără cea mai mică mișcare, cu pușca plină așteptă sosirea lui. Nu dă foc, până ce nu e destul de sigur de impușcătură. Monstrul s'apropie, ca să apuce țava în gură și vėnătorul lasă cocoșul. Decă nu iea foc, gorilul strivesce țava și începe lupta cu acest nenorocit, care, se întelege, nu mai póte scăpa decât prin minune.

În anul 1852, Fort a cules date tot de felul acesta. Gorilul la atac se scólă în dóue picioare și s'apropie de inimicul seú plecat. Cum simte că s'apropie vr'un om, scóte țipetul cunoscut, se pregătesce de luptă și merge la atac. Țipetul lui este mai mult un grohăit și se aude departe. Mai întâiu conduce pe mueruștele, ca să le ușureze fuga, apoi se reíntórcē, aruncă moțul pe frunte, cască gura, lasă buza de jos, clănțane cu dinții, țipă din nou, ca să sperie pe inimic. Decă în momentul acesta nu cade trântit de glonț, apoi el s'aruncă asupra inimicului îi trântesce căți-va pumni, il apucă în brațe, il pune jos și-l sfășie cu dinții. Sėlbătăcia acestui animal se vede și de acolo, că un puiú, pe lângă tóte silințele, n'a putut fi ímblândit, ba ce e mai mult, cu 1 óră înainte de mórte a mușcat pe stăpánul seú.

(Va urma).

Visite într'o mină de cărbuni în Belgia,

de Iosif Popescu.

(Fine.)

Vorbind astfel ne apropiam repede de ținta excursiunii noastre. De odată la o cotitură a galeriei vedu o ușură lumină. În razele ei juca un praf gros, negru, cu puncte strălucioase. Tot-de-odată, se auzia nise sunete surde, ca și când ar fi venit dintr'o adâncime mare. Apropiindu-mă de locul, de unde veniau aceste sunete, vedu că ajunsesem în fundul galeriei. Un băiaș tăia cu săpoiul său vena aproape verticală de cărbuni. Aci lucrătorul sta în picioare și săpoiul său cădea cu putere în stratul de cărbuni scoțând acele sunete înădușite, de care am vorbit.

În acelaș timp printr'o gaură largă deschisă în coperișul galeriei cădea bucăți de cărbuni și praf fin. Două lucrători strîngeau aceste bucăți și le încăreau în nise vagonașe. Atmosfera era aci atât de nesuferită, plină de acel praf de cărbuni fin și lipicios, care îmi oprea respirația și mă îneca.

„Vino după mine, țise soțul meu și ajutându-se cu mâni și picioare se urcă pe gaură în sus. Trebuia un orecare grad de virtuositate în exercițiile gimnastice pentru a putea înainta pe această cale. Îmi acăța lampa de chiotorea blusei și imita pe supraveghiător în producțiunile sale gimnastice. Stratul, precum am mai țis, era aproape vertical și tăiat tot în formă de trepți răsturnați (gradins renversés). Cei două părăți, care aci erau dară verticali, erau sprijiniți prin lemne horizontale. Tótă lemnăria avea astfel forma unei scări. Fia-care băiaș își avea treptele său de exploatat și cu picioarele se rezima de o scândură așezată pe lemnele horizontale. În pozițiunea acesta băiașul tăia stratul înaintea sa fiind protegat prin treptele superior, care forma strașină, în contra bucăților de cărbuni.

Lucrul acesta era pôte mai comod, decât cel pe care l'am vedut la o altă tăietură. Aci băiașul sta în picioare său ședea jos foarte comod, putea dară să atace stratul de cărbuni cu mai multă putere și mai mare succes. Lucrul greū aci era suitul și pogoritul visitătorilor ca mine. De multe ori urcându-mă, ciobótele mele mari alunecau pe lemnele rotunde și atunci rămâneam atârnat de mâni. În astfel de momente puțin lipsea să scap micul sprijin, pe care mâinile mele erau înțeleștate și atunci mi-aș fi putut sdrobi capul de lemnării. Mulțămită însă școlei de gimnastică, pe care am gustat'o în copilăria, brațele mele se încordaū, se îndoaū din tótă puterea și erau în stare să-mi rădice tot corpul până la înălțimea unde picioarele găseau un sprijin. Altă-dată singurul razim era în picioare, pe când cu mâinile țineam lampa pentru a mă putea orienta în întunec. Aceste scene se repetaū des și se petreceau într'un timp cu mult mai scurt decât ne trebuie ca să le descriem. Cu astfel de chinuri ne urcarăm dela 300 metri până la 260, adică la o înălțime de 210 de metri.

De atunci istorisind acest episod al excursiunilor mele, la mulți le-a trecut gustul de a visita minele. De multe ori am repetat aceleși exerciții și corpul meu s'a obișnuit cu aceste mișcări așa, încât le puteam îndeplini cu repețiciune, dar totdeuna am ținut minte obosela grozavă, care m'a cuprins pentru prima oră!

Ajungând în galeria dela 200 metri, mă lăsa să cad pe pământul tare și mi se părea că mă aflu pe cel mai môle covor din lume. Pe când eu mă odihnim, supra-

veghiătorul îndeplini ore-care afaceri împreunate cu funcțiunea lui.

„Acum ținta noastră este ajunsă, țise el în fine, nu mai avem decât drumul până la puț și ne vom urca la suprafață.“

Mă sculai cu orecare greutate și porniram în direcțiunea puțului. Cu tótă obosela nu putu să nu arunc o privire asupra șinelor, pe care alunecau vagonașele și admirai idea exploatătorilor de a construi, sub pământ, acest drum de fer în miniatură. Economia produsă prin acest transport este neapărat considerabilă; caii pot trage mai multe vagonașe pe șini decât pe pământ. Urmând acest curs de idei întreba pe soțul meu, câți cai întrebuintza ei sub pământ.

„Caii,“ țise el, „sunt în număr de 18, cai țapeni și grași, care de când s'au scoborft aici n'au mai vedut lumina țilei.“

— „Sêrmame dobitoce,“ observai eu, „cât timp le-a trebuit până să se obișnuescă cu întunerecul absolut, care domnesce aci. După cum am vedut ei merg fără a avea lipsă să fia conduși, sunt blândi și bine dresați.“

— „Ei cumosc foarte bine drumul pe care au să-l facă. De altcum galeria singură îi conduce. Numai întunerecul deosebesce traiul lor de aci de traiul dela suprafață. Sunt bine nutriți, nu sunt tare străpățați și sunt ținuți, în grajduri escelente. Êtă-ne ajunși la puț și, decă doresci, putem cerceta grajdul dela etagiul acesta.“

Întrarăm într'o țidire boltită foarte spaciósă și bine întocmită. Podela era îngrijită și aerul cât se putea de curat la această afunțime sub pământ. Spaciul acesta era pentru vre-o țece cai, dintre care patru se și aflaū la locul lor, nise vite mari, puternice, bine întreținute și de o blândețe întradever estraordinară. Îngrijitorul lor se înțelega cu ei ca cu nise ómeni. Într'o boltitură laterală se afla nutrețul vitelor.

„Aici sunt patru cai, cum veți,“ țise soțul meu, „ceilalți, care mai rămân până la țece sunt întrebuintați în momentul acesta. Asemenea grajduri se mai află și la celelalte etagiuri, dar acolo numărul cailor e mai mic, fiindcă exploatarea este tot mai slabă cu cât înaintăm spre suprafață.“

Într'aceea sosi șeful, care pe timpul osteniciosei mele excursiuni supraveghiase nise lucrări de țidăria și-și dase instrucțiunile necesare.

„Bună țiuva, junele meu amic,“ — țise el îndată ce mă vedu și-mi întinse drépta sa, — „cum ți-ai petrecut în căletoria?“

— „Fórté bine,“ — răspusei eu surițând de familiaritatea, cu care se adresa șeful cătră mine și care provenea dintr'o inimă escelentă. — „Sunt ceva cam obosit, fiindcă încerc pentru prima oră astfel de exerciții. De altcum tóte m'au interesat în gradul cel mai înalt!“

„Încă nu e nimic; când vei fi vizitat tóte tăieturile, atunci îmi vei spune cum te vei afla. Dar acum vino să ne urcăm éra la lumina țilei.“

Șeful făcu un semn și activitatea lucrătorilor de lângă puț, care încăreau și descăreau vagonașele cu un sgomot amețitor, încetă, éra supraveghiătorul puțului trase o sonetă. O minută în urmă chișța se opri la acest etagiū.

Ne aşedărăm în ea. La un alt semnal al supraveghiătorului, colivia noastră se porni mai întâiu încet, pe urmă cu o iuţelă considerabilă. Éraşi domnea tăcere adâncă. Auđiam numai curgerea apei în compartimentul pompelor şi uşóra frecare a chişitei de drugurile de fier, care o conduceau. Nimic nu mi s'a părut vre-odată mai plăcut decât această călătorie, care mă conducea éraşi la lumina ăilei după atâtea ore petrecute în întunerec.

Cine să descrie impresiunea ce-mi făcu strălucirea sórelui, când ajunserăm la suprafaţă. Fuí silit să închid ochii pentru a nu fi orbit. Când aruncaí o privire asupra lampeí, mi se părea că e stinsă atât de neînsemnată era lumina ei în comparaţiune cu lumina ăilei. Stînsei suridénd miserabila feştilă, care însă e atât de preţiosă sub pământ, salutaí cu bucurie măreţul sóre, şi mă duseí în camera mea.

Aci mă aştepta o bae caldă, seú mai bine ăis fierbinte. Este de observat, că prin stabilimentele industriale, unde vaporul jócă un rol atât de important, apa caldă nu costă nimic. Nu e dară lucş mare o bae caldă, căci apa acésta provine din condensarea aburului.

Când mă privii în oglindă nu putui să-mí reţin risul. Nu mă mai cunosceam. Faţa, barba, pèrul aveau o singură colóre negră. Hainele mele sémănau cu ale geniului pitic, pe care Pam vedúť sub pământ

Gătela mea dură vre-o óra. Când ieşii din cameră înprospètat prin baea binefăcătoare şi în haine curate, sórele íşi arunca ultimele rađe roşietice asupra pământului. O uşóra adiere a zefirului de sară ímí recoria faţa înfierbântată.

Ímí luaí ăiua bună dela şeful-băiaş mulţumindu-í pentru amabilitate şi prevenindu-l, că visitele mele se vor repeţi în fiă-care săptămână.

„Ímí vei face mare plăcere, Domnule, răspuse el, şi totdeúna te voiú insoţi în escursiile Domniei-tale, numai să aibi bunătatea de a-mí spune când vii, pentru ca să te aştept.“

Pornii încet cătră locul de ámbarcare, ce se afla la o jumătate de óra dela mină. Plumánile mele respiraú cu voluptate aerul curat şi parfumat al serii, ér cugetele sburaú repeđi şi schimbăcióse în capul meú înfierbântat. Mi se părea un répaos de a umbla astfel pe suprafaţa pământului, dupăce alergasem atáta sub pământ într'o poziţie incomodă. Lucrurile, ce vedúsem, istoriile auđite, convorbirile din totá acésta călătorie osteniciosă se amestecau între sine şi produceau un ce confus, un chaos nedescurcabil.

Ín astfel de dispoziţii mă urcaí în vaporul care sosisse de o minută. Vasul era plin de excursionişti, dame şi bărbaţi, bêtráni şi şineri, care se întorceau la Liége. Acésta lume veselă juca pe dinaintea ochilor meí ca într'un caleidoscop. Mi se părea curios că mai esistă cer senin şi lume veselă, fără griji, însufleţită numai de plăceri. Ce contrast cu viaţa sèrmanilor ómení, pe care-í vedúsem într'o altă lume! Şi când mă gândiam că în tot ţinutul acesta locuesce o lume sub pământ şi alta la suprafaţă; pentru una este destinată muncă grea, întunerecul absolut, aerul stricat, lipsa de orice plăceri, pentru cealaltă lumina strălucitoare a ăilei, seninul cerului, plăcerile societăţii, atunci o întristare de mórte ímí cuprinse sufletul. Atunci ímí venea să desperez de rolul înalt al omului în natură. Până când societatea va fi astfel separată în cel care suferă şi cel care-şi petrece, cel care se chinuesce într'o muncă nedemnă de om şi cel care se preámbă falnic cu ecuipagiul seú, liniştea, fericirea nu vor esista pe pământ.

Ca şi gândurile mele cerul se întunecă şi se acoperi de nourí. Tunete îndepărtate se auđiau şi câte un fulger despica aerul. Ţermii Meusei, atât de încântători ăiua, aveau în întunerec o formă nedefinită ca o umbră negră, ca un nour de grindină. Tótă frumşeţa dispăruse în întunerec. Numai urlóele fabricelor de diferite metale íşi îndreptau cătră cer flăcările multicolore, care produceau un efect ciudat, lugubru chiar. — La fiă-care staţiune se urca un nou contingent de pasageri pe vaporul încercat. Veni un moment, în care vasul începu să oscileze într'un mod cam neliniştit şi căpitanul nu mai primi pe nimeni. Atunci tunetele deveniră mai dese şi fulgere strălucitoare urmaú nemijlocit, ér vaporul nostru oscila mereú în drepta şi în stînga. Ideea unui naufragiu ímí trecu prin cap. Multe dame începură să ţipe şi să tremure.

„Vai! cum mí-e de frică!“ auđii o voce tremurândă de domnişórá, pe care mai mulţi bărbaţi se încercau înzadar să o liniştescă. — Pe buzele mele rétăci ca un suris crud de satisfacţiune. Cerul se învoia cu ideile mele. El făcea să s'audă vocea sa spăimântătoare şi un torent de plóe ne inundă. Íntr'un moment o parte din public se scoborí în cabinet, o altă parte deschise paraplee şi bordul fu spălat de un adevèrat potop.

Íntr'aceea zării miile de lumini ale Liégeului şi tóte cugetele dispărură înainte singurei ideí de a căuta cât mai în grabă un adăpost în contra ploii?!)

Lupte între animale sèlbatices.

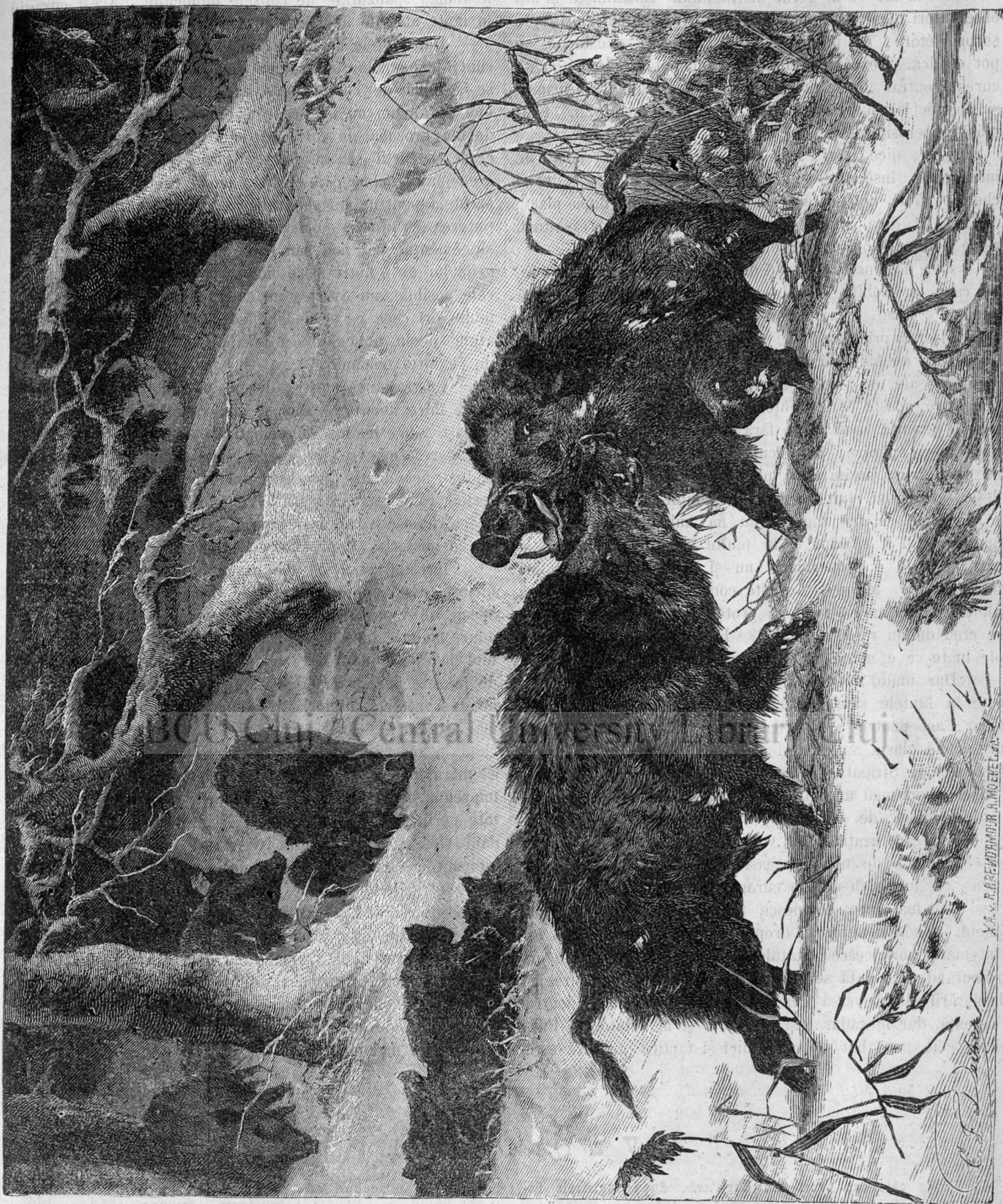
Mult timp au acordat ómenii dobitócelor numai un instinct, un bold al naturei, care le face să-şi caute de mâncare, când le e fóme, să se apere când sunt în pericol, să dormă când le e somn. Singur vestitul fabulist francez Lafontaine, de veselă memoria, şi emulul seú român Donicií au fost mai generóşi. Eí nu numai dăruiesc animalelor inteliginţă, ci le fac să şi vorbescă. Moş Mărtin stă de vorbă cu coconul căne, fără să se încaeare; chir lupul face curte Dómnèi óie după tóte regulile etichetei; jupánésa vulpe, ah! cu deosebire jupánésa vulpe este favorita lor. Cine să istorisescă tóte lucrurile frumóse ce le face şi le ăice Dumné-ei? Ínsé chiar esagerarea acésta arată érá-şi egoismul omului

care reduce tóte la sine. Tóte aceste fabule nu sunt, vai! decât o biciuire acoperită a omului, a căruia cùalităţi se dau íntradins dobitócelor pentru a i se aréta defectele.

„Omul va domni pe pământ,“ a ăis creatorul în paradis, şi pace. „Celelalte fiinţe să-í servescă drept jucăria, drept obiecte ale plăcerilor vènatului, drept victime de multe ori.“

Ínsé mai totdeúna aceste creaturi atât de despreţuite fac lucruri, au mişcări, care denotă o spontaneitate, o

) Autorul a prezentat aici fórte pe scurt rezultatul mai multor visite întreprinse la aceeaşi mină. Cu o altă ocaziune va tracta în acelaşi mod ceea ce se află la suprafaţa unui astfel de stabiliment. Acest tractat va face obiectul unei alte visite.



Lupte între animale sălbatice.

X. V. R. B. G. Z. D. M. M. R. A. M. O. E. L. G. O.

C. J. Decker

voință liberă, un ceva mai înalt decât un simplu îmbold. Curagiul cu care un animal feminin își apără puil încontra inamicului, grija, cu care îi crește și-i nutrește trebuiesc atribuite la alt-ceva, decât instinctului. Naturaliștii și alți observători ai vieții dobitocelor istorisesc de multe ori fapte surprinzătoare, de inteligență și care fără acesta nu se pot explica. De cât-va timp a și început să domnescă un curent contrar între oameni. De cât-va timp li se aruncă și dobitocelor nisce fărmituri dela masa bogatului. Frumósă generositate!

„Da, ȳice unul, animalele arată ȳre care semne de inteligență, însé tot omul rămâne regele lor, tot el e chemat să le domnescă și să le întrebuițe de după plac.“

„Ah! ȳice altul, naturaliștii mai spun și mofturi. Ce e dobitoc, dobitoc va rămânea.“

Dar, Dómné sfinte, câți dintre acești filosofi fac fapte, pe care un dobitoc nu le-ar face. Dobitocul manâncă până îi e fóme, bea până îi e sete, pe când mulți dintre acești Domnișori trec peste margine în una și în alta.

Da, animalul să servescă omului spre a-și îndeplini lucrările sale, să-i servescă drept nutremânt, dar relațiunile între aceste dóue ființe să se schimbe încât-va. Să nu se permită unui tiran fără inimă a schingui sérmane ființe fără apărare; dobitocul să nu fiă numai un obiect, cu care să ne jucăm după plac, ci să fiă tractat cu blândete, să fiă mai mult un amic al omului decât un sclav.

Și de ce mă rog să nu fiă animalul un amic al omului? Nu îi sémână el în multe privințe. Măgarul, a cărui prostiă e proverbială, nu-și are el mulți imitatori între oameni? Maimuța, această comică ființă, care imiteză tot ce vede, nu este ea un prototip al multor ființe care se cred de un rang mai înalt? Furnica și albina nu sunt ele luate ca exemple de sîrguință și de prevedere?

Dar unde se asemănă mai mult animalul cu omul, este în luptele sale, lupte aci pentru existență, aci din amor, aci pentru a-și apăra puil. În animalul cel mai urit, când glasul amorului i-a vorbit, se arată o schimbare fenomenală. Strigatul lui, cât de urât în timpuri ordinare, atunci devine mai armonios, mai dulce. Mișcările trupului, cât de ridicule de obicei, devin acum mai puțin stîngace, capătă ȳre care grație. Dar vai! de rivalul, care va cuteza să se apropie de obiectul pasiunii sale; atunci cel mai fricos, cel mai slab devine curagios și voinic.

Cel mai tare domnesce între dobitóce ca și între oameni. Unde e puterea, dreptatea se ascunde. Când un stat mare poruncesce, stătuțele se închină de multe ori tremurând, altă dată se revoltă în contra silei cu curagiul desperării și își varsă cel din urmă sânge nobil pentru existență, dar în zadar. Așa e și la dobitóce. Furnicile cele mari bat pe cele mici și tactica militară este

aplicată la aceste ființe minuscule, însé vai de acel gigant între furnici care va ajunge între cele mici. Acestea se acață de el, se lasă a fi târâte și de multe ori capetele le rămân spânzurate de cópsele inamicului. Acest curagiú în ființe atât de mici este proverbial.

Dar luptele cele mai atingătoare, cele mai înverșunate sunt ale mamelor pentru puil lor. Cloșca atacă omul, care se apropie de cuibul unde zac mititeii ei. Pisica, care nici de altcum nu trăesce, în bună înțelegere cu cănele, devine grozavă de furie când e mamă și decă păzitorul casei și curții se apropie de pisoii. — Poeții adesea, au asemănat o mamă care-și apără copii cu o tigróică. Lupta acesteia pentru puil sêi trebuie să fiă un ce sublim, fiindcă puterea se unesce aici cu furia și cu iubirea de mamă, simțemântul cel mai nobil la dobitóce ca la oameni. Și grija lor de a nutri nisce ființe neputincioase cu tóte mijlocele posibile, nu este ea un ce atingător, care întrece de multe ori ceea ce se vede între oameni? Egoismul dispare atunci acolo, abnegațiunea de sine, sacrificiul sublim devine un ce fórté obicinuit.

Ilustrațiunea noastră de pe pagina 319 reprezintă o luptă între dobitóce. Aici se află în față dóue animale de același ném, doui porci sêlbatici. Aceste dobitóce iubesc retragerea, misterul, își petrec vieța în peșteri ascunse, în păduri neâmbplate, dar curagiul lor devine de multe ori teribil când sunt atacate. Vênătorii cunosc acesta și de aceea iubesc vênatul de porci sêlbatici fiindcă presentă un ce misterios, împreunat cu aventuri escitătoare.

Într'un astfel de loc ascuns în mijlocul pădurii s'a încins această luptă desperată. Óre care dintre diferitele specii de luptă se vede în ilustrațiunea acesta? Ea ne aduce aminte luptele atleților în circ, pe când galeria se uită la ei cu interes. Dar nu, dobitócele nu sunt destul de înjosite pentru ca să se lupte pentru bani sêu cu scop de a-și câștiga o gloriă trecătoare. Nu, aci se pare a fi mai curând un duel, o afacere de onóre sêu luptă pe vieță și mórte pentru o ființă prea iubită. Unul trebuie să móră, unul e prea mult pe pământ, ér marturii duelului împreună cu medicul staú la o parte și privesc cu interes tóte peripețiile acestei drame. N'ar ȳice cineva, că acești doui vieri și-au dat „rendez-vous“ în acest loc anume întocmit pentru afaceri de onóre? Turbarea lor e grozavă, strigăte furióse ies din gâtlejele lor și urme de mușcături se vêd pe corpurile lor. E de sperat, că nu va fi mórte de om. . . . pardon, de porc sêlbatic, că-cî marturii vor întreveni la vreme, când onórea va fi satisfăcută.

Étă dară un frumos exemplu, care arată afinitatea omului cu dobitócele. După acestea să se mai îndoescă cine-va de adevêrul pretensiunii darvinistice, că omul ar proveni din maimuță!

V a r i e t ă ț i.

Cifrele câtor-va averi din Englitera, după registrele fiscului. Lordul Dudley figuréză c'un venit total de 22.000.000. Lordul Derby are 4.000.000 fr. ca venit teritorial și 6.225.000 ca venit mobiliar. Ducele de Westminster — singur stăpân peste West-End, suburbiul cel mai bogat din Londra — cheltuiesce pe an vre-o 15.000.000. Sir S. Ramsden are 4.175.000 ca și ducele de Northumberland. Lordul Tredegar, sir L. Palk, marchisul d'Anglesey, ducele

de Bedford au venituri care varieză între 2 și 3 milioane. Lordii Boyno, Dutham, Seaton, Jarborough, Fitz-William, Londeeborough, Sykes, Peurhyn, Londonderry, Lonsdale etc. au un venit de peste 1.000.000. Orașul Folkestone e al unui singur om. Marchisul de Breadalbane póte călători o și întrégă, cu drumul de fer, prin proprietățile sêle, ér ducele de Southerland posedé întrégă provincia care pórtă numele sêu. (Résoiul.)